

Nataša Kandić, direktorica Fonda za humanitarno pravo Tadićeve inicijative me je zatekla

Ono do čega smo došli, organizujući debate u malim mjestima u Srbiji, jeste da postoji potpuno neznanje ili viđenje prošlosti na način koji je zapravo objasnio još Milošević i da se dalje od toga nije odmaklo

Razgovarala: Jasna FETAHOVIĆ

• Već mjesecima se u zemljama bivše Jugoslavije održavaju debate o potrebi osnivanja regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o događajima u proteklom ratu. Dokle se došlo s tim?

- U toku je debata i već je potpuno evidentno da postoji jaka potreba, naročito u lokalnim zajednicama, da se razgovara o zločinima koji su se dogodili. Ono do čega smo došli, organizujući debate u malim mestima u Srbiji, jeste da postoji potpuno neznanje ili viđenje prošlosti na način koji je zapravo objasnio još Milošević i da se dalje od toga nije odmaklo. Tako da se pokazuje da te debate sa lokalnom zajednicom jesu važne i da su one uslov otvaranja jednog društvenog dijaloga o prošlosti. Mi smo odlučili da kampaњу prikupljanja milion potpisa podrške inicijativi pomerimo za mart i april 2011, a da model bude gotov i prezentiran u decembru 2010. godine, te da u vreme izbora u BiH vodimo debatu, ali ne i da prikupljamo potpise. Planiramo da do decembra 2010. predstavimo inicijativu i imamo uspostavljenu saradnju sa institucijama.

Otvoreno pitanje

• Osim debata o potrebi za osnivanjem REKOM-a, vode se i konsultacije o tome šta bi trebao biti mandat komisije. Jesu li se iskristalisali zadaci koje bi trebao imati REKOM?

- Mi smo već sada saglasni da rešavanje sudbine nestalih i otkrivanje masovnih grobnica treba da

bude u okviru mandata, kao i stvaranje registra logora i zatočenika. Isto tako, postoji i potpuna saglasnost oko toga da svuda trebaju da postoje regionalne kancelarije, te da čitava dokumentacija mora ostati svim državama na raspolaganju. Imamo mišljenja udruženja žrtava iz BiH, Srbije, Kosova i Hrvatske da komisija ne treba da se bavi samo rekonstrukcijom događaja iz prošlosti već i uzrocima rata. Ali, imamo i predstavnike organizacija za ljudska prava, te organizacija mladih, koji imaju strah od toga šta će biti ako se REKOM bude bavio uzrocima rata i nekim ultradalekim političkim kontekstom. Oni vode računa o tome da je Balkan specifična kultura, pa se uvek spominje da bismo se tako vratili do kosovske bitke i da bismo se teško pomerili napred. Tako da postoje neki strahovi o tome da moramo ograničiti tu svoju sklonost da se stalno vraćamo u istoriju i da taj politički kontekst ne bi trebao prelaziti najviše deset godina od smrti Tita. Znači, još je otvoreno to pitanje koje mora biti rešeno pre završetka modela REKOM-a. Otvorena je rasprava o tome treba li biti amnestije i predloga za ublažavanje kazni počinilcima. Među porodicama žrtava ima onih koji misle da bi bilo jako značajno ako bi komisija imala tu nadležnost da predlaže ublaženje kazne tužilaštvima i sudovima za počinioce koji budu javno svedočili i izneli podatke o masovnim grobnicama. Ni to nije do kraja iskristalisan stav. Ono u čemu ne-

ma nikakve dileme jeste da u toj komisiji nema političara, već da u njoj trebaju biti ljudi koji uživaju ugled u celoj regiji.

• Planirate, nakon što prikupite milion potpisa podrške, inicijativu za REKOM uputiti vlastima država bivše Jugoslavije na usvajanje. Zašto je važno da baš parlamenti usvoje tu inicijativu?

- Zato što mi kao civilno društvo možemo ono što vlade i parlamenti ne mogu, to su ovakve debate, regionalna komunikacija, javne rasprave... Ali ono što mi definitivno ne možemo jeste da osnujemo komisiju i udahnemo joj moć koju mogu samo institucije. Mi ćemo da uradimo pripreme kako bi institucije preuzele odgovornost i u odnosu na počinjena nedela u prošlosti, ali i u odnosu na budućnost, na stvaranje garancija da na ovim prostorima ne bude ponavljanja zločina.

• Kakvu reakciju očekujete od parlamenata nakon što im predložite inicijativu za osnivanje REKOM-a?

- Naš plan je da 1. juna 2011. taj model sa milion potpisa i preporukama predamo parlamentima u regionu. Očekujemo da će teško biti odbiti činjenice, jer teško će neko moći javno braniti stav da činjenice nisu važne. Teško će neko moći braniti stav da je najvažniji nacionalni pristup. Evo u slučaju BiH, ništa se ne može utvrditi bez Srbije i Hrvatske. Na Kosovu, naprimer, nacionalna komisija ne bi mogla ništa drugo nego da ponovo donese priznanje albanskih žrtava. Ali bitno je još

nešto, to mora biti izvedeno u regionalnom kontekstu.

Nikome na čast

• Šta očekujete od Srbije po pitanju rezolucije o Srebrenici?

- Ličnom očekujem mnogo. Bila sam zatečena kada je predsednik Republike Srbije tu inicijativu izgovorio u Banjoj Luci. Mislim da je to nešto što je trebalo davno uraditi, ali očito da u političkoj sferi Srbije je moralo nešto da se dogodi da bi to bilo pokrenuto. Ono što je sada bitno jeste da li će ta rezolucija biti onakva kakva treba biti, posvećena žrtvama genocida ili će pobediti taj pragmatizam. Rezolucija ne sme biti stvar koncenzusa, zato što su sve činjenice poznate i važno je pokrenuti pitanje odnosa prema žrtvama napred, a to može samo poći od onog najstrašnijeg zločina - genocida.

• Ovih se dana u Sarajevu vode žestoke debate o ekskluzivnosti haških materijala. Kakvo je Vaše mišljenje o tome?

- Moje je mišljenje da je ovo, čitala sam što su objavili Dani i „60 minuta“, potpuno pogrešna interpretacija onoga što se dogodilo. Optuživati Florence Hartmann, koja je prva bila u Bosni tamo gde su se dogodili zločini da to objavi, koja je izbačena iz Srbije zbog pisanja o ratnim zločinima, da je uskraćivala podatke, mislim da to nikome ne služi na čast. Carla Del Ponte je uradila ono što bi svaki tužilac uradio da napravi neki sporazum, da ima dokaze kako bi pred sudom zadržao optužnicu za genocid protiv Miloševića. Sudije

su bile te koje su odlučivale i prema dokumentaciji koja je dostupna javnosti, može se vidjeti da je i kasnije bilo tužilačkih pokušaja da se skine pečat poverljivosti i tajnosti. Još nije kasno za to. Glavno pitanje je ko je mogao, a nije to uradio i zašto sudije Međunarodnog suda nisu naložile Srbiji da otkloni nedostatke i omogući uvid u to. Vidimo da se sada neke stvari otkrivaju, a sve je to moglo biti otkriveno i u februaru 2007. Onaj ko prati suđenje Simatoviću i Stanišiću, zna da je svedočio jedan svedok koji iznosi i dokumente o tome da je državna bezbednost izdavala dokumente i zapošljavala one koji se potom pojavljuju kao pripadnici raznih paravojnih formacija. To su važni dokumenti koji mogu poslužiti da se utvrde činjenice. Mislim da nije dobro ljudima koji su uložili puno napora da se utvrde činjenice i koji su, kao Carla Del Ponte, sklopili sporazume da bi se održale optužnice pripisivati izdajstvo i rad protiv BiH.